

ЛЕКЦІЯ 7.

Розвиток політичної думки наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.

(Підручник, с. 216-291)

1. Політична думка на західноукраїнських землях.
2. Основні течії політичної думки в Наддніпрянщині.
3. Вплив Першої світової війни на розвиток політичної думки України.
4. Політична думка в період національної революції 1917-1921 рр.



Іван Франко



Михайло Павлик

1. Політична думка на західноукраїнських землях

Русько-українська радикальна партія (1890)

Від самого початку в середовищі РУРП існували ідейні протиріччя між «старими» й «молодими» радикалами.

- Партія прагнула до **утвердження соціалізму, демократизації суспільного життя, використання здобутків культури й науки для піднесення національної свідомості й почуття солідарності серед українців.**
- **Політичне майбутнє** Західної України радикали вбачали у **перебудові внутрішнього життя Австро-Угорщини на засадах, як про це зазначалося у програмі, «правдивого АВТОНОМІЗМУ».**

Старі радикали

І. Франком, М. Павликом і О. Терлецьким, були прихильниками ідей М. Драгоманова, який, висувавши програму федералізації Російської та Австро-Угорської імперій, фактично заперечував потребу творення самостійної української держави.

- **«молоді» радикали** —
- В. Будзинівський, Ю. Бачинський, С. Вітик, М. Ганкевич та ін. виступали за негайне введення в перспективну частину програми партії вимоги створення власної національної держави, а в тактичну — положення про поділ Галичини на українську та польську частини. У 1895 р. Ю. Бачинський видав свою працю під назвою «Україна irredenta» («Україна уярмлена»), де обґрунтував, що політична самостійність України є умовою її економічного та культурного розвитку, як і умовою можливості її існування взагалі. Тим самим, за словами автора, ідея політичної самостійності України вперше була поставлена «ясно й умотивовано». Того самого року вона була внесена до програми партії.



ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ

(1870-1940)

«Україна irredenta» (1895)

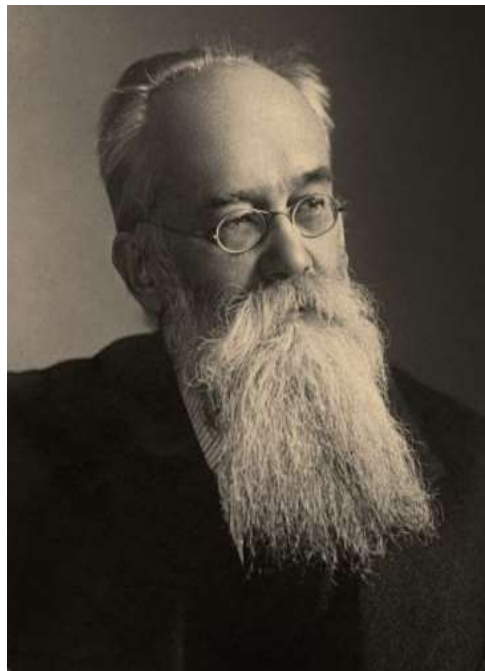
«Поділ Галичини» (1897)

- Національні держави – властивість капіталізму
- Прогноз розпаду імперій
- Політична самостійність України – умова її існування
- Націоналізація робочого класу – передумова його організації
- Автономізація Австро-Угорщини
- Адміністративний поділ Галичини

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛ- ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ

- «Науковий соціалізм»
- Заперечення диктатури пролетаріату та революції
- Орієнтація на міських робітників
- «Соціальне та політичне звільнення допускає й національну емансипацію»
- Доктринерство: відмова від співпраці з іншими українськими партіями





МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ (1866-1934)

«Джерела до історії України-Руси.Т. I–VII» (1895–1905)

«Історія України-Руси» (I том, 1898)

«З життя і письменства» (1899)

«На порозі століття» (1901)

«Український П'ємонт» (1906)

«Національне питання і автономія» (1906)

«Наші вимоги» (1906)

«Визволення Росії і українське питання» (1906)

«Якої ми хочемо автономії і федерації» (1917)

«Хто такі українці і чого вони хочуть» (1917)

«На порозі Нової України. Гадки та мрії» (1918)

- Герой історії – народ. **МОТИВ БОРотьБИ УКРАЇНЦІВ ПРОТИ ЧУЖИНЦІВ – ПРАГНЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ, ЗЕМЛІ, ВОЛІ.** Тобто прагнення національної свободи детермінується соціальною боротьбою!!!

- Автономія у складі демократичної Росії («Наші вимоги»). АЛЕ: **«КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД МОЖЕ ПОЄДНУВАТИСЯ З НЕВИЗНАННЯМ ПОТРЕБИ ВІЛЬНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»** ТОМУ - Широка децентралізація; схема адміністративно-територіального поділу України («Наші вимоги»)

- Забезпечення прав національних меншин

- **Галичина як «Український П'ємонт»**



Ю. Романюк



К. Левицький



І. Франко

Українська національно-демократична партія (1899р.):

- галицькі українці – частина “українсько-руського народу” ;
- здобуття політичної незалежності.

НАЦІОНАЛ-ДЕМОКРАТІЯ. ІВАН ФРАНКО



«Народна програма» (1900)

«Що таке поступ» (1903)

«Одвертий лист до галицької української молоді»
(1905)

«Свобода і автономія» (1907)

- Тенденція XIX ст. – **бюрократизація** управління. Влада не належить економічно пануючому класу. Одержавлення засобів виробництва нічого не дає. Звідси – **критика марксизму**: «Не було би визиску робітників через капіталістів, була би всевладність керманічів» («Що таке поступ»)

- **ПОЛІТИЧНА САМОСТІЙНІСТЬ – ЗАПОРУКА ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ, СОЦІАЛЬНИХ, КУЛЬТУРНИХ ПРОБЛЕМ** (де Грушевський?)

- Буд-во української держави через РЕВОЛЮЦІЮ

- Завдання інтелігенції в революції – створити «з етнічної маси українського народу **УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ**», «здібну до самостійного культурного й політичного життя» («Одвертий лист...»)

- Концепція усупільнення землі

- Широкі повноваження місцевого самоврядування

УЦДР як народна, легальна партія; РУДР як «секта»

2. Основні течії політичної думки в Наддніпрянщині



ЛЕСЯ УКРАЇНКА (1871-1913)

«Не так тії вороги, як добрії люде» (1897)

«Державний лад» (1898)

«Нові перспективи та старі тіні» («Нова жінка західно-європейської белетристики») (1900)

«Оцінка нарису програми української партії соціалістичної» (1901)

«Лист до Івана Франка» (1903)

«На крилах пісень» (1893, 1904); «Відгуки» (1902)

- **Особиста свобода неможлива без свободи економічної та політичної.** Критика формальної демократії, де влада належить багатим. Захист прав здійснюється зі зброєю. Але соціалізм – наслідок тривалої еволюції

- Проти «чистого мистецтва» . Політична образність в літературі

- **Соціальні питання обумовлюють національну солідарність**

- **Проблема політичних союзів.** У боротьбі з самодержав'ям союзниками української соціал-демократії є с.-д. партії народів Росії, але досягнення політичної суб'єктності України неможливе без співробітництва з несоціалістичними партіями. Розвінчує віру у те, що російські демократи погодяться з наданням Україні незалежності

«Коли в Галичині головнійший ґрунт для роботи – селяни, то у нас на Україні перш усього треба здобути собі інтелігенцію.»

Ідейні дискусії в соціал-демократії (УСДРП; після відмови від «Самостійної України»)



**ДМИТРО
АНТОНОВИЧ
(1877-1945)**

Ред. «Гасла» (РУП)
«Неіснуюче
питання» (1905)

Мінливість поглядів
на співвідношення
соціальних та
національного
питань

**МИКОЛА ПОРШ
(1879-1944)**

«Нарис програми РУП»
(1904)

«Автономія України у світлі
соціал-демократичної
критики» (1906)

«Про автономію» (1907)

«Про автономію України»
(1907)



- Марксизм
- Союз з іншими народами Росії при поваленні царату
- Незалежність в майбутньому; автономія як перехідний етап; Децентралізація економічна та політична
- Типологія автономій («Про автономію»)
- Модель автономії України: національно-територіальна («Про автономію України»)



**МАР'ЯН МЕЛЕНЕВСЬКИЙ
(1878-1938)**

**ОЛЕКСАНДР СКОРОПИС-
ЙОЛТУХОВСЬКИЙ
(1880-1950)**

**«Україна на переломі» (1905)
УСД «Спілка»**

- Україна та Росія – єдиний організм
- За вилучення національного питання
- Злиття з РСДРП



**ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО
(1880-1951)**

**«Відродження нації»(1920)
«Сонячна машина» (1930)**

- Концепція колектократії
- Національне самовизначення
- Автономізм та федералізм

НАЦІОНАЛІЗМ

«Братство тарасівців»

Виникає 1892 року в Харкові.
Також утворилися організації
у Києві, Полтаві, Чернігові,
Одесі, Херсоні.

Прийняли програму «Кредо молодих
українців», в якій прозвучала вимога
повної політичної незалежності України та
ідея єдності всіх українських земель.

Займалися культурно-просвітницькою
діяльністю: організація лекцій, сходів,
утворення бібліотек, постановка
спектаклів, написання праць.

Присягнули на могилі
Шевченка поширювати його
ідеї серед молоді

«Profession de foi»



МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ (1873-1924)

«Самостійна Україна» (1900)

«Робітницька справа в програмі УНП» (1902)

«Десять заповідей УНП» (1903)

«Справа української інтелігенції в програмі УНП» (1904)

«Основний закон «Самостійної України» – Спілки народу українського» (1905)

Гол. ред. «Хлібороб», «Самостійна Україна», «Слобожанщина», «Сніп»

- Концепція національного солідаризму

- Рушійна сила – інтелігенція 3 хвили (нація, не Росія/Польща)
- Концепція етнічної нації; пізніше – механізм натуралізації «чужинців»
- Конкуренція українських та російських робітників
- Націоналізація земель через викуп в українців та конфіскацію в інших
- Лише українці – члени майбутнього уряду
- **3-рівневе управління майбутньою унітарною державою: Всеукраїнська спілка – землі – громади.** 9 земель: Чорноморська Україна, Слобідська Україна, Степова Україна, Лівобережна Україна або Гетьманщина, Північна Україна, Полісся або Гайова Україна, Підгірська Україна, Горова Україна й Понадморська Україна
- Система влад: 2-палатний парламент; Президент; уряд; громадські ради – представники парламенту; громадські управи – представники уряду
- Автономія – перехідний етап до незалежності. Але суперечливість тактичних постулатів (об'єднання з «одноплеменними»)

ЛІБЕРАЛІЗМ

**БОГДАН КІСТЯКІВСЬКИЙ
(1868-1920)**

«Суспільство та індивід» (1899)

«Ідея рівності з соціологічної точки зору» (1900)

«Російська соціологічна школа та категорія можливості при розв'язанні соціально-етичних проблем» (1902)

«Права людини та громадянина» (1905)

«Держава правова і соціалістична» (1906)

- Неокантіанство

- Конституціоналізм, правова держава, приватна власність, автономія в демократичній Росії, громадське самоврядування.

- Залежність правової держави від культури суспільства.



ІНШІ ПОЛІТИЧНІ ДОКТРИНИ

Підручник, с. 234-236

- Інші соціалістичні доктрини (Українська соціалістична партія, Б.Ярошевський)
- Український консерватизм (А.Шептицький)
- Соціалісти-революціонери (В.Чернов)
- Російська соціал-демократія (більшовики, меншовики)
- Анархізм (В.Малайський)
- Російський монархічний консерватизм («Русское собрание»)
- Єврейський соціалізм (Бунд та інші)

3. Вплив Першої світової війни на розвиток політичної думки України

За Австро-Угорщину	За Росію	Нейтралітет
Д. Донцов «Спільчани»	С. Петлюра	В. Винниченко



4. Політична думка в період національної революції 1917- 1921 рр.



Грамота до всього українського народу : звернення Гетьмана Всієї України П. Скоропадського та Отамана Ради Міністрів М. Устимовича від 29 квітня 1918 р.

Гетьман був главою Держави, керівником виконавчої та законодавчої влади. Він призначав та звільняв членів Ради Міністрів, яку очолював Отаман

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА

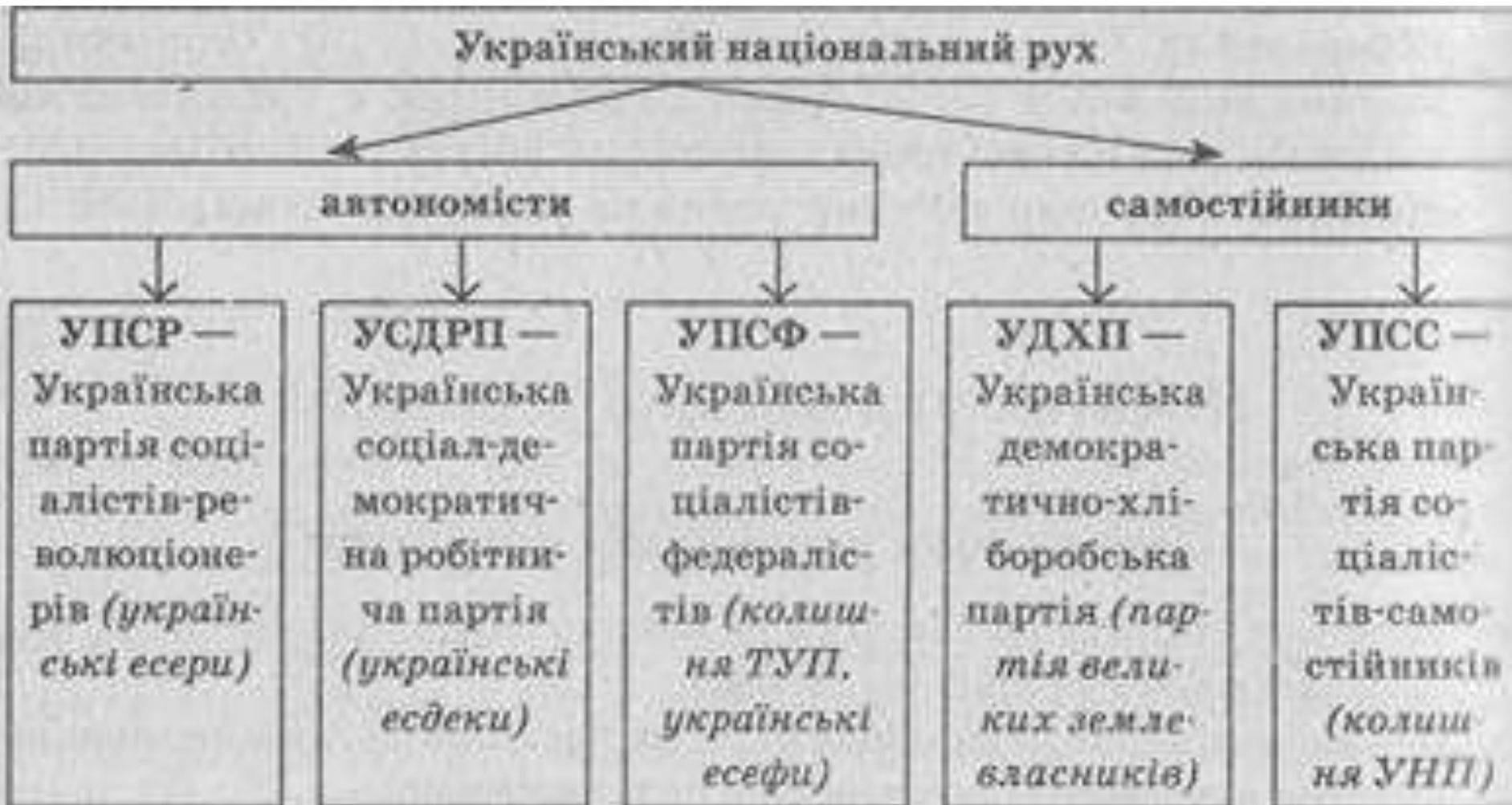
I Універсал – автономія;
законодавчі повноваження УЦР;
майбутній Сейм

II Універсал – автономія;
Генеральний Секретаріат – вищий орган крайової виконавчої влади

III Універсал – Українська Народна Республіка у складі Росії

IV Універсал – незалежність УНР
Конституція УНР (28.04.1918)





- Політологічні концепції есерів (Ю.Охримович, П.Христюк, Н.Григоріїв) див. підручник с. 280-284
- УПСФ – С.Єфремов, Б.Грінченко, Є.Чикаленко
- УДХП – В.Липинський
- УПСС – М.Міхновський

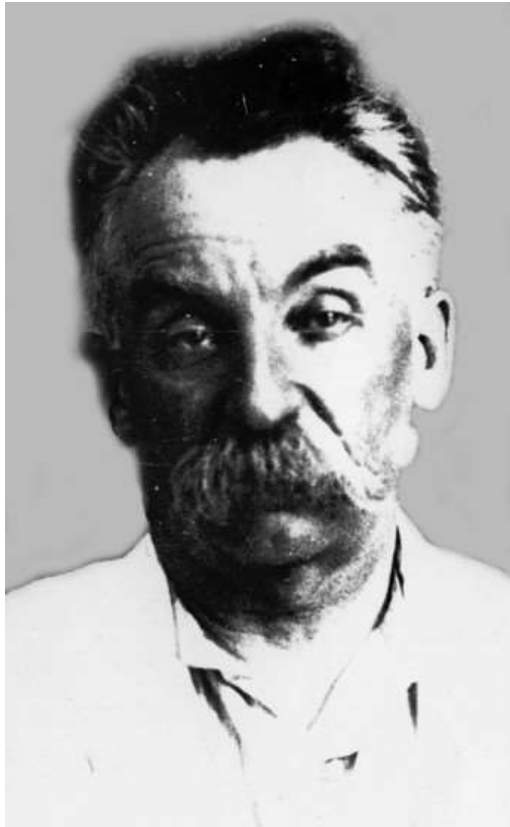


СИМОН ПЕТЛЮРА (1879-1926)

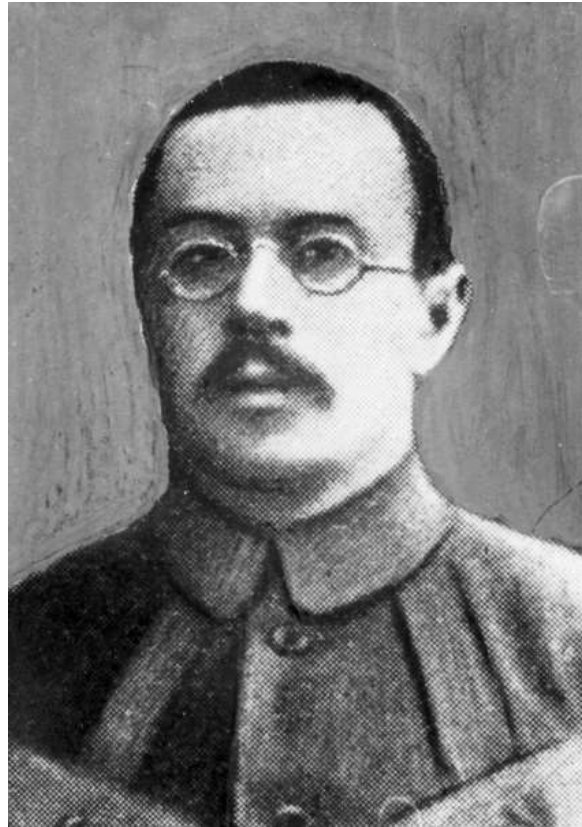
**Гол. ред. «Украинской жизни»
«Війна і українці» (1914)
«До населення всієї соборної України»
(1919)
«Сучасна українська еміграція та її
завдання» (1923)**

- Соціал-демократичні вимоги в соціально-економічній сфері: передача земель селянам без викупу; 8-годинний робочий день тощо
- Політичні свободи (право вибору тощо)
- Підтримка Росії в роки Першої світової війни
- Незалежність в роки УЦР та Директорії

НАЦІОНАЛ-КОМУНІЗМ



**Сергій Мазлах
(1878-1937)**



**Василь Шахрай
(1888-1919)**



**Микола Хвильовий
(1893-1933)**

**Мазлах С., Шахрай В. «До хвилі. Що діється на Україні та з Вкраїною»
(1919)**

Модель незалежної Української Радянської Республіки